

Japonların Kültürel Kimlik Araştırmalarının Japon Milliyetçiliği zerindeki Etkileri (İkinci Dünya Savaşından nceki Süreç)

Habibe SALĖAR*

z

Bu makalenin amacı, II. Dünya Savaşı ncesi süreçte artan Japon milliyetçiliği bağlamında değerlendirilebilecek Japon halkının üstünlük söylemlerini, ulusal birlik (*kokutai*), ülke çalışmaları (*koku-gaku*), ülke edebiyatı (*kokubungaku*) ve aile devleti sistemi gibi kavramlar çerçevesinde incelemektir. Tarihsel süreç içinde, Japonların geleneksel yapısına vurgu yapan ve imparatorluk sistemi (*tennsei*) atısı altında birleşen düşünce sisteminin evrilerek Japon halkının üstünlüğü savlarının Japon militarizmine dönüşümünün izi sürülmüştür. Bu düşünce yapısı Max Weber'in "devletin ideolojik aygıtında din" anlayışı temelinde incelenmiştir. II. Dünya Savaşı öncesinde ve savaş yıllarında Japon halkı yüceltilmiş ve Japonların dünyada seçkin bir ulus oldukları Japon halkına empoze edilmiştir. Emperyalizm, militarizm yanlısı bir siyasete evrilme sürecinde geçmişteki yerel değerlere vurgu yapan ideologlar ve ideolojiler ile keşişen noktalar incelenmiştir. Sonuç olarak, dış tehditlerin şekillendirdiği ve aşırı milliyetçiliğe evrilen Japon ulusu bilincinin, dünyada değişen güç dengeleri ve sömürge sisteminin etkisini yansıtın sürecin tesiri ile oluştuğu ortaya konmuş, Japonya'da ulus - devlet bilincinin tamlığını vurgulama girişimlerinin bir yansımaları olduğu tartışılmıştır.

Keywords: Kokutai, milliyetçilik, şintoizm, tennosei, Japonların stnlk söylemleri.

* Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Japon Dili ve Edebiyatı Blm, Konya, Türkiye.
Elmek: habibesalgar@selcuk.edu.tr
<http://orcid.org/0000-0002-4393-9101>.

Geliş Tarihi / Received Date: 06.02.2021
Kabul Tarihi / Accepted Date: 31.05.2021

DOI: 10.30767/diledeara.875505

Effects of Japanese Cultural Identity Inquiries on Japanese Nationalism (Pre Second World War Period)

Abstract

This article aims to examine the superiority discourses of the Japanese people, which can be evaluated with reference to the increasing Japanese nationalism in the pre-war period, by means of the concepts such as national unity (*kokutai*), country studies (*kokugaku*), country literature (*kokubungaku*) and family state system. The evolution of the thought system, which emphasized the traditional structure of the Japan and united under the imperial system (*tennōsei*), and the transformation of the Japanese people's supremacy arguments into Japanese militarism was traced in the historical process. This frame of mind is examined on the basis of Max Weber's expression of "religion in the ideological agency of state". Before and during the war years some arguments which constantly glorify the Japanese people as that the Japan is an elite nation in the world have been imposed on the Japanese people in Japan. In the process of imperialism's evolution into a pro-militarist politics and, its intersecting points with ideologues and ideologies which emphasize the local values in the past are examined. As a result, it is obvious that the Japanese nation consciousness, shaped by the external threats and evolved into extreme nationalism, was formed with the effect of the process reflecting the changing power balances as well as the effect of the colonial system in the world. Moreover, it is argued that it was a reflection of the attempts to emphasize the completeness of the nation-state consciousness in Japan.

Keywords: Kokutai, nationalism, Shintoism, tennosei, supremacy rhetorics of Japanese.

Extended Summary

In this study, the factors behind the increasing nationalist ideas in the pre-war period of Japan have been articulated. The important names and ideological foundations that are considered to be pioneers in the discourses of glorifying the Japanese people have been evaluated. In this context, the following questions will be answered: What are the factors that encourage nationalism and the concept of nation in Japan? Which references were made about indigenous thoughts within increasing nationalism before the Second World War? Which local values were emphasized in Japan? These queries provide us some clues regarding the underlying ideologies and aspects of Japanese nation consciousness, the cultural and historical place and importance of Japan in the world. The components of cultural structure and belief system had shaped Japanese politics and way of thinking before the war years.

The famous sociologist Max Weber thinks that the birth of local gods had a significant impact on the formation of the idea of political unity. Based on Weber, it can be claimed that sacred beliefs and motives have similar social effects for daily goals and expectations. As Weber emphasized, “although the earliest and strongest aspects of the idea of nation are somehow masked, it [always] encompassed a divine mission legend”. The position and glory of the Japanese emperors have constituted an important example of the Japanese exaltation of social structures. The concept of national unity (*kokutai*) has been developed with the works of the Japanese that prioritize the indigenous and the original features of uniqueness of Japan with kokugaku and kokubungaku studies. These studies have been effective in the preservation of Japanese identity and its promotion to the world. Especially kokugaku (country studies) was an innate response to the Sino centric intellectual atmosphere in Japan during the Tokugawa era and emphasized the uncovering of indigenous culture and values in Japan. Hirata Atsutane revealed the superior aspects of Shinto religion over foreign religions and philosophies. With Hirata Shintoism state’s ideological power gained a more active struggle which would later be used to create a greater national integrity around the divine emperor. Eri Hotta (2007: 67) emphasizes the importance of the process of political reconstruction in the Meiji period and the emergence of the claims that the Japanese are descended from the gods. He argues that during the

process of innovation in the Meiji period, the Japanese tried to fill the unifying role of Christianity in Europe with elements of Shintoism. In the Japanese literary works (kokubungaku) Mark Anderson (2009: 153-155) draws attention to Haga Yaichi whose efforts prove Japanese power in the international arena in the early Meiji period of Japan. Haga's writings were based on classical studies of Japanese literature as a discourse that seeks to legitimize Japanese control especially over Korea. Haga's education in Europe made him recall the works of Kamo no Mabuchi and Motoori Norinaga in Japan. Motoori Norinaga's detailed study *Kojikiden* about *Kojiki* that one of the oldest written sources of Japan, aimed to understand the "Way of the Gods" (Shintō), which ruled the lands of ancient Japan and formed the basis of belief forms (Nishimura - Norinaga 1991: 22). *Kojikiden* reveals that the continuity and importance of the emperor lineage, harmony and unity have emerged as the main characteristic of the Japanese people. According to Kamo no Mabuchi, researches on the local Japanese values should be conducted before foreign influence in Japan. Following this idea Kamo no Mabuchi focused specifically on *kogaku*.

During the pre-Second World War period when Japan was dominant in Asia, the most important element that represent the Japanese nation was being loyal to divine emperors. The arguments that the Japanese are an elite nation in the world are imposed on the Japanese people constantly before and during the war. Japanese propaganda has not only remained an internal issue of Japan, it has gradually expanded the other places in Asia. This propaganda also focused on uniting different geographical locations and different populations under the Japanese Empire. In the Japanese political discourse, there was a common relationship between the Japanese local beliefs and idea on nationalism. It can be argued that it formed an important component before Second World War.

Giriş

Japonya’da ulus bilincinin oluşmasında, Japon geleneksel kùltür değerlerine sahip çıkılması ve bu alanla ilgili çalışmaların payı yadsınamaz. Burada öncelikle, Japonların yerel ve özgün olanı önceleyen çalışmalarının (*kokugaku*, *kokubungaku*) etkisi dikkate değerlidir (Brownlee 1997: 5; Bentley 2017). Bu alışmalar, Japon ulus bütünlüğü (*kokutai*) kavramı ile gelişmiş ve ilerleyen süreçlerde Japon kimliğinin korunması ve dünyaya tanıtılmasında etkili olmuştur. Japonya’nın 19. yüzyılın ortalarında gerçekleştirdiği “modernleşme” arayışlarında, bilinçli bir girişim olarak “ideoloji” özellikle devletin önemli bir kaygısı olmuştur. 1868 yılındaki restorasyonun ardından kurumsal değişimlerin aciliyeti, Japonya’daki liderlere göre halkın güvenliği için kurumların değişmesi/dönüşmesi yeterli görülmemiştir. Sadece yönetimin merkezileşmesi de yeterli olmadığı için, ekonominin gelişmesi, sosyal sınıfların yeniden düzenlenmesi, uluslararası tanınırlık için diğer insanların etkilenmesi de gerekli görülmüştür (Gluck 1985: 3). Milliyetçilik üzerine günümüzde pek çok çalışma, etnik ve ulusal kimliklerin etrafında şekillendiği anahtar faktör olarak dinin etkin rolünü vurgulamaktadır (Colley 1996; Hastings 1997; van der Veer - Lehmann 1999). Japonların mitolojilerinde yer bulan tanrılar soyundan geldiklerine yönelik inanç, Japon İmparatoru’nun konumu ve yüceliği, Japonların kendi toplumsal yapılarını yüceltmelerinin önemli bir örneğini teşkil etmiştir. Anthony Smith, bir etnik kimliğin altı özelliğini listeler: (1) kolektif bir özel isim; (2) ortak soy efsanesi; (3) paylaşılan tarihsel anılar; (4) ortak kùltürün bir veya daha fazla farklılaştırıcı unsuru; (5) belirli bir “anavatan” ile bir ilişki; (6) nüfusun önemli kesimleri için dayanışma duygusu (1991: 21). Japonya’da da bu unsurların büyük bir rol oynadığı *kokutai* kavramı “ulus bütünlüğü” ile Japon toplumuna aşılanmıştır. Japonların *kokugaku* (ülke araştırmaları) olarak adlandırdıkları alışmaları Edo Döneminde¹ başlamıştır. Japonya’nın yerel değerlerini Çin merkezinden arındırmak için ortaya çıkan bu alışmalar Japonya’nın özgün taraflarını ortaya koymayı amaçlamıştır. 1868 Meiji Restorasyonunu izleyen ilk otuz yıl boyunca Japon toplumunda, daha büyük siyasi, idari ve eğitimsel merkezileşme ve ekonomik büyümenin sağlanmasının yanı sıra

1 1603 – 1868 yıllarını kapsayan Edo dönemi, dönemin imparatorunun adı olan Tokugawa dönemi olarak da adlandırılmaktadır. Bu dönemde Japonya, Hollanda ve Çin dışında diğer ülkeler ile dış ilişkileri kesmiş, bu süreç 1868 yılında Meiji Restorasyonu’nun ilan edilmesi ile sona ermiştir.

ülke bütünlüğü önemsenmiştir (Kosaku 1992: 61 - 62). 1920-1945 yılları arasında Şintoizm, Meiji döneminde olduğu gibi bir din olarak değil, “din dışı vatansever bir kültür” olarak tanıtılmıştır. Hükümet yetkilileri, Şinto’nun kamusal hayata girişini bir din olarak değil, ulusal bir etik sistem olarak empoze etmiştir. Şintoizm, II. Dünya Savaşı’na kadar Asya’da artan Japon militarist faaliyetlerin etkisi altında vatansever bağlılıkların ardındaki itici güç olarak rol oynamıştır. Bir diğer ifadeyle, Şinto inancı² milliyetçi ideolojiyi desteklemiştir (Fridell 1983: 165 - 166).

Bu çalışmada savaş öncesi süreçte artan milliyetçi fikirlerin arka planındaki faktörlerin Japonların antik çağlardan itibaren süregelen geleneksel değerleri, inanç biçimlerinden evrilerek savaş öncesi süreçte nasıl ideolojik aygıtlara dönüştüğü üzerinde durulmaya çalışılacak, Japon halkını yüceltme söylemlerinde öncü olduğu düşünülen önemli isimlere ve ideolojik temellere yer verilecektir. Bu bağlamda bazı sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır: Japonya’da milliyetçilik ve ulus kavramını teşvik eden unsurlar nelerdir? II. Dünya Savaşı öncesinde artan milliyetçilikte Japonya’daki yerel düşünce biçimlerine nasıl atıflar yapılmıştır? Savaş öncesi Japon milliyetçiliği hangi yerel değerlere vurgu yapmıştır? Bu sorular bize Japonya’nın dünyaya kapalı bir ülke olduğu dönemden, dünyanın büyük güçleri ile savaşabilecek hale geldiği döneme kadar geçen sürede, Japon ulus bilincinin değişmesinin altında yatan faktörleri, Japonya’nın kültürel ve tarihsel olarak dünya içindeki kültürel konumunu anlayabilme noktasında ipuçları sunarken, Japonya’nın kültürel yapısı ve inanç sistemi bileşenlerinin II. Dünya Savaşı öncesi dönemde Japon siyaseti ve düşünce yapısını nasıl şekillendirdiğini anlamamıza imkân tanyacaktır.

Japonya’da “Tanrılar Ülkesi” İnancının Şekillenmesi

Ünlü sosyolog Max Weber, yerel tanrıların doğuşunun, siyasal bir birlik fikrinin oluşumunda kayda değer bir etkisi olduğunu düşünür. Kutsal güdülerin, askeri ve ekonomik faktörler kadar, “gündelik amaca yönelik eylemler”³ olarak, yaşamda kritik bir rol oynadığına inanır (Weber 2012a: 523-539). Japonya’da tarih boyunca kültürel

2 Dünyanın en eski dinleri arasında yer alan Şintoizm, MÖ 7. yüzyıla kadar dayandırılabilir. Japonların milli dini yapısını oluşturmaktadır. Şintoizm “Tanrıların Yolu” anlamına gelir. Herhangi bir kurucusu yoktur. Japoncada genellikle tanrı veya onun yerini tutacak kavramlar için “üst”, “yukarı” anlamına gelen *kami* ifadesi kullanılır. Şintoizmde ilahlar hem erkek (izanaşi) hem de dişidir (izanami). Bu iki ilah daha sonra geleceklerin ataları olmuştur (Yılmaz 2009: 113, 115).

3 “Gündelik amaca yönelik” eylemleri, verili pratik amaçlara yönelik kendi içinde akılcı eylemler olarak da tanımlayabiliriz. Bu bakımdan gündelik yaşamda araçlar, çeşitli pratik amaçlar için en makul şekilde kullanılmaya çalışılır. Weber, tarih boyu köylülerin bu nedenle daha çok büyüye eğilimli mistik inanışları olmasına karşılık; savaşçıların ise daha dünyevi inanışları olduğunu iddia eder (Kundakçı 2016: 55). Weber’den hareketle genel olarak kutsal inanç ve güdülerin de benzer şekilde gündelik amaç ve beklentiler için toplumsal etkileri olduğu düşünülebilir.

alışveriş, özellikle Çin medeniyeti ile yoğun olarak yaşanmıştır. Bu kültürel etkileşim Japonya’da yerli gelenekleri önceleyen çalışmaların ortaya çıkarılmasına da etki etmiştir. Japonya’nın coğrafi yapısı oldukça dağlık olduğundan, bu durum insanların birbirinden ayrı yerlerde yaşamasına neden olmuştur. Japon takımadaları birbirinden çok uzak olmasa da dağlar, ormanlar ve şehirlerin içinden geçen nehirler ulaşım ve iletişimi zorlaştırmış ve merkezi siyasi yapının kurulmasını zorlaştırmıştır. Bugün Japonya’daki insanların siyasi birliği ve gülü ulusal kimliğine baktığımızda, bu tür birlik ve paylaşılan kimliğin uzun ve sürekli bir tarihsel deneyimle doğrudan ilişkili olduğunu görürüz (Gordon 2002: 2). Japonya’da 1870’ler, Japonya’nın ilk efsanevi imparatoru (Tennō) Jimmu kültürünün yaratılışına tanık olmuştur (Brownlee, 1997; Saaler 2016: 2). Japonya’nın antik mitolojik geçmişine ait olan imparator Jimmu heykelleri ve diğer figürler 1880 ve 90’larda kamusal alanlarda ortaya çıkmaya başlamıştır (Saaler, 2009; Saaler 2016: 2). Edo dönemi gibi erken tarihlerde ülke araştırmaları (*kokugaku*) Japonların mitolojisine dayanan Japon İmparatorluk Sarayı’nın tarihi devamlılığının Japonya’nın ulusal kimliğinin merkezi unsuru olduğunu vurgulamıştır. Fakat Japon ulus kimliği düşüncesi modern dönemlere geçilmeden önce, küçük bir elit sınıfın çevresi ile sınırlıydı (Doak 2007: 36, Saaler 2016: 2). Bu yeni başlayan ulusalcı düşünceler 19. Yüzyılın sonlarında biçimlenmiş ve yeni milliyetçilik ideolojisine entegre edilmiştir. Bu bağlamda, ideologlar ve siyasetçiler tanrılara kadar dayanan antik Japon mitolojisini “Japon ulusuna ait tarihsel bir anlatı” olarak yaratmaya hizmet etmek üzere ortaya çıkarmaya çalışmışlardır (Saaler 2016: 2).

Japon adaları coğrafi olarak Japon denizi ile diğer ülkelerden ayrılmış olduğundan, uzun yıllar yabancı askerlerce ülkenin işgal edilmesi ya da yabancı göçü dalgası mümkün olmamıştır (Hunter 2002: 222).⁴ Japon takımadaları bölge savaşlarından da tamamen uzak kalmıştır. Japon milliyetçiliğinin sorunları, üyeleri tarafından paylaşılan Japon etnik kökeninin benzersizliği, kültür, din ve ırkın bir işlevi olan benzersizlik kavramı etrafında yoğunlaşmıştır (Kosaku 1992: 50). Coğrafi yapının etkisiyle Japonların hayatlarının önemli bir parçası haline gelen sulu pirinç tarımı, sınırlı bir alanda yaşamak zorunda kalan Japonların sabır, dayanıklılık, işbirliği, grup bilinci ve bağlılığının gelişmesinde önemli faktörler olmuştur. Ülkenin

4 Ada ülkelerinin ulusal düzeydeki özgün konuları hakkındaki iddialar, siyaset sosyolojisinin klasik düşünürleri arasında yer alan Montesquieu tarafından henüz 18. yüzyılın ortalarında dile getirilmeye başlamıştır. Montesquieu, denizin ada ulusunu, zorbaların baskılarından koruyabildiğini, fatihlerin akınlarını durdurduğunu ve “adallılar[ın] istila hareketlerinin dışında kaldıkları için kanunlarını kolaylıkla korur” (Montesquieu, 2014: 273). Montesquieu bu ve benzer ifadeleriyle, bir ulus topluluğunun kurumsal yapısının birtakım koşullar bütünüünün zorunlu bir sonucu olarak doğduğunu ifade etmeye çalışmaktadır (Aron, 2007: 53).

ekonomisinin önemli oranda pirince dayalı olması, Japon halkının grup ile uyumlu hareket etmesini beraberinde getirmiş, grup içerisinde meydana gelen herhangi bir olumsuz davranışın hem grubun hem de tanrıların öfkesini toplayacağı düşünülmüştür. Ayrıca insanlar ve toprak imparatora aittir ve imparator, tanrının (*kami*) yeryüzündeki temsilidir (De Mente 1997: 31 - 32). Güneş Tanrıçası Amaterasu no Ōmikami Japon imparatorluk hanedanının ilk atası olarak tanımlanmıştır. “Ebediyen kırılmayacak olan imparatorluk çizgisi” (*bansei ikkei*) vurgusu Amaterasu ile başlatılır. Japon İmparatorluğunun kuruluşunun ise M.Ö. 660 yılında onun büyük torunu Jimmu ile başladığı kabul edilir. Bu yapı, ulus kavramının çekirdeğini oluştururken, Japonya’nın modern ulus anlatılarını işaret etmek için güçlü bir dini özellik olduğunu açıklamaktadır (Saaler 2016: 2). Japonya’nın kendine özgü inanışındaki *kamilerin* (tanrı), Japonya’da çoğalan birçok Şinto tapınağı ve mabedinde yaşadığına inanılır. Mabetler farklı *kamiler* adanmıştır, bu nedenle her birindeki ritüeller yer yer farklılık gösterir, ancak tapınakların özellikle yeni yılda *kaminin* yeniden canlandırılması için güç görevi gördüğü kabul edilmektedir. Japon halkı, “*kami*’ye hizmet etmek” anlamına gelen, saygı ve itaat gibi çok değerli nitelikleri bünyesinde barındıran bir kelime olan *matsuri* (festival) faaliyetlerini gerçekleştirir. Şinto inancı, yaşamdan ve yaşayanların nimetlerinden sorumlu olan tanrı ve atalara minnettarlığı teşvik eder. Şinto’nun amacı, *kaminin*, ailenin, atalarının, topluluğun ve nihayetinde ulusun iradesini hayata geçirmektir (Kingsley 1999: 39). Anlaşıldığı üzere, Weber’in de altını çizdiği gibi “ulus fikrinin en erken ve en güçlü görünümüleri bir şekilde maskelense de, [her daim] tanrısal bir misyon efsanesini kapsamıştır” (Weber 2012b: 291).

“Antik çağlarda pirinç hasadı dönemlerinde yapılan ritüeller gücünü ilahi kaynaktan aldığı düşünüldüğünden Japon imparatorları, bu ritüellerin dini yöneticisi konumunda olmuştur” (Ohnuki 2002: 79). Bu ifade bizi Japon imparatorunun ilahi bir konuma yerleştirilmesinde ritüeller ile ilahi güç arasındaki ilişkiyi düşünmeye sevk eder. Dolayısıyla toplumdaki ritüellerin ilahi güçle desteklenmesi arzusu imparatorun ilahi gücünün antik çağlara kadar ulaşabileceği ihtimaline olanak tanır. Kitasawa (1915: 479 – 481), “Şintoizmin önemini tam anlamıyla Japonlara özgü” oluşunda görür. Bu sistemin en başında ise atalara tapma vardır. Şintoizm anlayışına göre, atalar ölmüş olarak düşünülmez. Onu sevenler arasında kaldıklarına inanılır. Görünmeyen atalar evi korur, izler. Yaşayan ile ölü arasındaki ilişki birbiriyle ortaktır. Hayatta olanın huzurlu olması ile ölü atanın huzurlu olması birbirine bağlıdır. Bu nedenle atalara tapmak önemli ve gereklidir.

Earhart (1974: 2), “Japonya’da din kavramına birlik ve çoğulculuk yönü” ile bakmak gerektiğini belirtir. Bir diğere ifadeyle, ortak bir kültürel ve dini bağlamın genel birliğı içinde çok sayıda dini gelenek bulunur. Japon din tarihinin ayırt edici bir özelliğı, Şinto, Budizm ve Konfüçyüsçülük gibi bir dizi ayrı dini geleneğın ortak biçimde kendine yer bulması ve bireyin, yalnızca bunlardan birine ait olmaktan ziyade, bilinçli olarak her birine bağılı olması veya bilinçsiz bir şekilde katılmasıdır. Bu dine yaklaşımda Japon halkına uygun olan kısımların benimsenmesi ve Japonya’daki yapıya uygun hale getirilmesi durumunu oluşturmuştur. Aşağıda da açıklanacağı üzere iktidar ve din ilişkisi zamanla ideolojik bir boyut kazanır. Max Weber, Asya’nın tüm bu popüler dinlerinin gündelik yaşamda tüccarların kazanç güdüsüne, zanaatkarların geçim kaygısına ve köylülerin geleneksel yapısında izler bıraktığını ve Japonya’nın da dâhil olduğı birçok Asya ülkesinde “hem felsefi düşünüşe hem de imtiyazlı grupların statü yönelimli geleneksel yaşam kalıplarına” dokunmadığını ifade eder (Weber 2012a: 763).

Japonya’da önemli bir terim olan “tanrılar ülkesi” ifadesi Kore tarafından Japonya’yı işaret eden bir terim olarak *Nihon Shoki* adlı kaynakta kullanılmasına rağmen, bir düşünce olarak şekillenmesi 12. yüzyılın sonları ile 17. yüzyıl arasındaki döneme rastlar. Japonya’nın Ortaçağı (*chūsei*, 1184 - 1603) olarak adlandırılan bu dönemde insanların dünya ile ilgili düşündüğü “üç ülke” (*sankoku*) terimi ile ifade edilen, Budizm kaynaklı bir düşünce biçimi mevcuttu. Bu düşünceye göre, bu üç ülke, Hindistan (*Tenjiku*), Çin (*Shintan*) ve Japonya (*Honchō*) ülkelerinden oluşmaktadır. Bu ifade, Budizm’in doğduğu topraklardan yayıldığı rotayı işaret etmektedir (Tajiri 2011: 27). Budizm’in yayıldığı çevre ülkeleri imlemek için kullanılan *hendo zokusankoku* teriminin Japonya’yı da işaret ettiği düşünülür. Budist inancın merkezinden - Hindistan (*Tenjiku*)- uzak olan toprakların kestane taneleri gibi dağılmış olduğu belirtilmekte ve küçük bir ülke olan Japonya’yı da içine almaktadır. Bunun yanı sıra Buda’nın öğretilerinden maddi dünyaya ve sonrasında da çöküşe doğru uzanan tarihsel bilinci de yansıtmaktadır. Doğru öğreti, doğru uygulama, doğru bir aydınlanmanın uygulandığı dönemler yavaş yavaş unutulmuş ve sadece biçimsel bir öğreti geride kalmıştır. Bu öğretileri uygulayanların kalmadığı, aydınlanmanın beklenmediğı ve çöküş yıllarına girildiğı vaazına inanılmıştır. O zamandan sonra mekânsal olarak *Tenjiku*’dan uzak ve zamansal olarak da son döneme girmiş olan Ortaçağ Japonya’sında imparatorluk hanedanının zayıflaması ile kesişmiş, bu düşünce tüm ülkeye yayılmıştır. Buda’nın yeniden vücut bulması ve tanrılar tarafından korunan kutsal topraklar anlamına gelen

“tanrılar ülkesi” düşüncesi, anavatan bilincinin anahtar kelimesi olarak Japonya’da ortaya çıkmıştır. “Tanrılar ülkesi” kavramının ortaya çıkmasında sıklıkla söylenen Moğol işgali de büyük bir ortam yaratmıştır. Moğol işgali sırasında, ülkenin her yerinde tapınaklarda toplanılıp düşmanın teslim olması için dualar edilmiş, Moğolların askeri gücünün yenilgiye uğratılmasında tanrılar tarafından korundukları düşüncesi ortaya çıkmıştır (Tajiri 2011: 27 - 28).

13. yüzyıldan itibaren, Budizm’in Zen koluna mensup rahipler Japonlara akıllarını kontrol etmeyi öğretmeye başlamışlardır. Zen öğretilerinde akılı kontrol etmenin fiziksel aktiviteyi kontrol etmekle eşzamanlı olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla herhangi bir alandaki uzmanlık, hem akıl hem de fiziksel aktivitenin harmonisi ile uyumlu olmalıdır. Örneęin, bir samuray aklını kılıcı ile aynı zamanda kullanmalı, bir ressam akılı ile fırçasını birlikte hareket ettirmelidir. Bu teori eęer başarılı olursa, hem düşünce hem de eylem mükemmele ulaşır (De Mente 1997: 15). Edo dönemi Japonyası dört sınıftan oluşan katı bir hiyerarşiye göre örgütlenmiş feodal bir toplumdur: samuray, köylüler, zanaatkârlar ve tüccarlar. Her grubun kendi sosyal organizasyon kalıpları, normları ve değerleri vardı. Edo döneminin sonuna doğru samuraylar toplam nüfusun yalnızca yüzde 6 ila 7’sini oluşturuyordu; köylüler ise toplam nüfusun yüzde 80 - 85’lik bir kesimini oluşturuyordu (Kosaku 1992: 68 - 69). Tokugawa Askeri İdaresi (Tokugawa şogunluğu) uzun yıllar toplum içinde barışı sağlamıştır fakat bu durum iktidarın barışçıl bir yapıda olmasından değil, dini bir isyanın tamamen baskı yoluyla sindirilmesi ile sağlanan kanlı bir mücadelenin ardından kurulmuştur (Tajiri 2011: 22). şogunluk, dinin özerkliğine karşı derin bir korku beslemiş ve dini bir sisteme mesafeli durulmuştur. Savařan beylikler döneminde, önemli isimlerin iktidarı sırasında ve şogunluğun idaresinin sürdüğü uzun zaman dilimi içinde bu iktidarın karşısında çoğunlukla dini ayaklanmalar kaynaklı isyanların yer alması bunun en önemli sebebidir. Örneęin, *Jōdō Shinshū Honganji* Okulu’nun (bilindik adıyla Ikkō Tarikatı) Kaga’daki öğrencileri, Hokuriku’daki gücü arkalarına alarak ayaklanmışlar ve Togashi Masachika’yı 1488 yılında öldürmüşlerdir. 1580 yılında Shibata Katsue tarafından isyan bastırılana kadar yaklaşık bir asır *Honganshi no wakaguni* (Honganshi Özerkliği) ya da *hyakushō no mochitaru kuni* (Köylülerin Memleketi) adlarıyla özerk bir dini merkez olarak hayatını sürdürmüştür (Tajiri 2011: 22 - 23). Dini isyanların büyüklüğü ya da içselleştirilmiş bir dini güç ile iktidarın sarsılması endişeleri ile korkulan bir düşmana karşı en önemli korunma yöntemi olarak iktidarın kendisini ilahlaştırması ve “tanrılar ülkesi” ideolojisinin yaratılması

olmuştur (Tajiri 2011: 24). Dolayısıyla Japonların yabancı ülkelerle olan kültürel etkileşimi yer yer oluşan tehditten kaçınmak, kendi ülkelerindeki kültürel ve manevi değerlere ilişkin çalışmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde coğrafi yapının etkisiyle gelişen kültürel değerler ilahi bir kaynak ile ilişkilendirilirken imparator bu ilahi kaynağın temsilcisi konumuna yerleştirilmiştir. Bu düşünce Japonya'nın savaş öncesi yıllarda kullandığı milliyetçi ideolojilerin içinde önemli bir yer bulmuştur.

Japon Kültürel Kimliğine nem Veren alışmaların Ortaya ıkışı

Bir nceki bölümde, Edo döneminde iktidarın gücünü sağlaması için dini yapıların kontrol altına alınması, Japonya'daki kültürel yapı ve inanış biçiminin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı tartışılmıştır. Bu bölümde ise Japon milliyetçiliğinin temel kavramı olan *Kokutai* (lke birliği) ve ülke çalışmaları üzerinde durulacaktır.

Kokutai kavramı Edo döneminde ortaya çıkmış ve ülke alışmaları (*Kokugaku*) araştırmacılarının çalışmalarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu araştırmacılar arasında dört önemli isim: Kada no Azumamaro (1669-1736), Kamo-no Mabuchi (1697-1769), Norinaga Motoori (1730-1801) ve Hirata Atsutane (1776-1843) (Yamaguchi 2012: 44 - 53; Yazovskaya 2018: 512) ne çıkmaktadır. *Kokugaku* Tokugawa döneminde Japonya'daki Çin merkezli entelektüel atmosfere karşı doğuştan gelen bir tepkiydi ve Japonya'daki yerli kültürün ve değerlerinin ortaya çıkarılmasını vurguluyordu. *Kokugaku*, antik Őiirin filolojik bir incelemesi olarak başlamıştır. Japon Őiirinin sekizinci yüzyıl antolojisi olan *Manyōshū*'nun, Keichū (1640–1701) ile başlayan filolojik çalışması, daha sonraki ulusal öğrenim akademisyenlerine önemli bir ivme kazandırmıştır. Kada no Azumamaro daha çok Őinto inancının “antik yol” (*kodō*) olarak yeniden canlandırılmasıyla ilgileniyordu. Bu iki ilgi, “antik edebiyat” ve “antik yol” ile ilgili meseleler, daha sonraki akademisyenlerin çalışmalarında farklı ifadeler bulur. Kamo no Mabuchi, Keichū'nun çalışmalarını daha da ileri taşıyarak, *Manyōshū* Őiir antolojisinin eski Japonların duygularını nasıl canlı bir Őekilde ortaya çıkaracağını göstermek amacıyla *Manyōshū*'yu yeniden ele almıştır. Hem Konfcys bilim adamlarının biçimciliğe tepki verme eğiliminden hem de eski klasikleri incelemeye dönme eğiliminin yanı sıra, Japon tarihi Mito okulunun çalışmalarından etkilenen Mabuchi, antik aę (*kogaku*) alışmalarının nn açmıştır. 1765 tarihli *Kokuikō* (Ulusal İradenin Deęerlendirmesi) ile sonraki *kokugaku* bilim adamları için öneriler sunmuştur. Bu çalışmada, yabancıların ürünlerinin ülkeye

ithal edilmeden önce, Japonya'daki insanların arkaik düşünce sistemine ve yapısal özelliklerine (Japon insanının sadeliği) işaret etmek amaçlanmıştır (Kosaku 1992: 34). Daha önceki *kokugaku* bilginleri eski geleneklerin filolojik araştırmalarına saygı duyarken, Hirata Atsutane (1776 - 1843) sadece bu tür metin analizlerinden memnun değildi. Daha önceki bilim adamlarının sezgiselliği ve onların Konfüçyüsçülüğün normatifiğine yönelik eleştirileriyle çatışan bir yaklaşım olan eski yol (*kodō*) veya Şinto'nun normatif rolünü vurguladı. Atsutane, bu dünyada ahlaki bir yaşam sürmenin öbür dünyada ödülünü vurgulayan dini bir dünya görüşünün formülasyonu ile güçlü bir şekilde ilgileniyordu. Şinto daha önceki bilim adamlarından daha somut bir dinsel ve normatif içerikler sundu ve Şinto dininin yabancı dinler ve felsefelerden üstün taraflarını ortaya çıkardı. Atsutane ile Şinto, daha aktif bir ideolojik güç kazandı, bu güç daha sonra ilahi imparator etrafında daha büyük bir ulusal birlik yaratmak için kullanılacaktı. Atsutane'nin din teorisi ve normatif Şinto, Tokugawa döneminin sonlarında birçok düşünür üzerinde güçlü bir etki yarattı. Öğrencileri, Şinto uygulamasının önemi ve ilahi imparatorun merkezietine daha güçlü bir vurgu yaptılar, böylece imparatora saygı (*sonnō*) hareketinde, ayrıca savaş öncesi ve savaş zamanı Japonya'sında milliyetçi ideolojilerin kullanımında Şinto dinine vurgu önemli bir rol oynamıştır (Matsumoto 1957; Haga 1963; Kosaku 1992).

Japonların en eski yazılı kaynaklarından biri olan *Kojiki* üzerine araştırmaları ile bilinen Norinaga Motoori'nin yazdığı *Kojikiden* adlı çalışması, antik Japonya topraklarını yöneten ve inanç biçimlerinin temelini oluşturan "Tanrılar Yolu" (Şinto) hakkında bir anlayış elde etmeyi amaçlamıştır (Nishimura - Norinaga 1991: 22). Buna göre Motoori'nin *Kojiki* üzerine yaptığı çalışmadan çıkarsadığı temel sonuçları şöyle sıralamak mümkündür:

1. *Kojiki* 'de kaydedilenler gerçektir, dolayısıyla Yol'dur.
2. İnsanlar Yol'u anlamak için zihinlerini Çin etkisinden arındırmalıdır.
3. Yol'un gerçekten var olduğunun kanıtı, Yol'un Japon imparatorlarının birbirini izleyen barışçıl hükümdarlıklarını koruyarak Yol'u aktarmasıdır. Tanrılar Çağı'nda Güneş Tanrıçası (*Amaterasu*) tarafından Yol'a göre milletin iradesi imparatorluk soyuna emanet edilmiştir.
4. Japonya halkı, ülkelerinin antik tarihini inceleyen, tanrılara tapınma, bir insana düşen tüm erdemleri yerine getirme, talihsizlikleri kabul ederek, kötü tanrıların kaçınılmaz eylemlerini kabul edip, Çin'in yapmacık düşüncesini bir yana bırakarak Yol'u gözlemlemelidir. Temiz ateş, düzeni sağlamak için üstlerine itaat

etmek ve toplumdaki konumlarına uygun biçimde, barış ve mutluluk içinde yaşayan bireyler olarak hayat sürmektir (Nishimura - Norinaga 1991: 22).

Yukarıda Nishimura ve Norinaga'nın özetlediği *Kojiki* temelli çalışmalar, Japonya'nın kendi geleneksel yapısına yönelmeyi vurgularken, ülkenin geleneksel yapısının şekillenmesinde etkili olan Çin medeniyetinin etkisinden çıkılmasını salık verir. Japonya'nın imparatorlar soyunun devamlılığı ve önemini ortaya koyarken, bu noktada uyum ve birlikteliğin Japon halkının esas özelliği olarak ortaya çıktığı görülmektedir. 18. yüzyılda Norinaga Motoori, *Kojiki*'nin önemini keşfedene kadar *Kojiki*, MS 720'de tamamlanan bir tarih kitabı olan *Nihonshoki*'den çok daha aşağı görülüyordu. *Nihonshoki* malzemesini daha farklı birçok yönden sunduğundan *Kojiki*'den daha ulaşılabilir. Diğer taraftan *Kojiki*, okuru mitlere daha sempati ile yaklaşmaya davet eder. Ayrıca hikayeler arasında bir uyuma ya da mantığa önem vermez. *Kojiki*, Şinto inanışının temel kaynağı olduğu kadar birçok yönden imparatorun gücünü de pekiştirir. *Kojiki*'de üç katmanlı evren mitleri ortaya çıkar. İlk olarak İzanagi ve İzanami tarafından Japonya'nın yaratılması yaşamın gücü ve üretkenlik, ardından kirlilik ve temizlik ile devam eder. İkincisi, güneş tanrıçası Amaterasu'nun şanının üstünlüğü ve imparatorluğun da onun soyundan gelmesi vardır. Üçüncü olarak *kami*'yi veya ruhları çağırarak için gerekli olan ritüeller ve ilahilerden bahsedilir (Kingsley 1999: 22 - 23). *Kojiki*, Çin'in etkisi yoğun bir şekilde Japonya'da yayıldığı bir dönemde yazılmıştır. Yasa sistemi, sanat ve edebiyat bu etkiyi en çok gösteren alanlar olmuştur. Çin'den yayılan Budizm 6. yüzyıldaki Asya'da aristokratlar arasında baskın inanç olmuş, Japonya'da ise yabancı etkisinden önce *Kojiki* önemli kayıtlardan biri kabul edilmiştir. Bu kitapta tanrı ve doğanın insanlar ile bir bütün olduğu duygusu güçlü bir şekilde işlenmiştir (Kingsley 1999: 23).

İmparatorluk Çatısı Altındaki “Aile Devlet” Yapısı ve “Ulus Birliği”

Moyser (1991: 10)'a göre, “kutsal kavramı, siyaseti kendi alanına tabi tutan özerk ve egemen bir yapıya sahip olarak algılanır. Hatta bir siyasi sistem, kutsal seçime dayalı olarak tasvir edilebilir.” Hatta devlet, ilahi bir güç tarafından onaylanmış, özerk olarak var edilmiş biçiminde sunulabilir. Din, insan eylemlerini ve kararlarını yöneten toplumun temel değerlerini sunacak şekilde algılanır. Japonya'da 12. yüzyıldan itibaren askeri gücü siyasi yönetim ile birleştiren bir askeri yönetim anlayışı uzun bir süre devam etmiş olsa da imparatorun ilahi sembolik gücü ortadan kalkmamıştır. 17. yüzyılın ortalarına doğru, yabancı misyonerlerin Japonya'da

tehlike olarak görülmesi üzerine 1839 yılında alınan Ülkeyi Kapatma Emri (*Sakukorei*) kararı ile, dış ülkelerle temas oldukça düşük düzeyde tutulmuştur. Japonya dış ülkelerle ilişkileri şüpheli ve yer yer tehlikeli görmüştür (Kamigaito 1994: 6). Tokugawa ailesi 1600 yılında otoritesini kurmadan önce, güç özellikle üç yüzyıl boyunca parçalanmış bir haldedir. Siyasi düzeni ve barışı ile ünlü Tokugawa yönetimi döneminde yerel yöneticiler özerkliklerini iyi korumuşlardır. Ortak bir Japon kültürünün sahibi olma bilinci, ortak bir kimlik paylaşma ölçüsünde oldukça sınırlı kalmıştır. Japonlar birçok yönden, tutarlı bir ulus oluşturun birleşik bir yer olduğu fikri modern zamanlarda ortaya çıkmıştır. “Japon olma” kavramı, zor bir coğrafyanın içinde halkı bir araya getirilen bir kimliktir. Yeni bir siyasi düzenin kurulduğu Meiji döneminde de bu söylemler devam etmiştir. “Ülke birliği” (*kokutai*) ve “ayin ve kural birliği” (*saisei icchi*) gibi kavramlar, Tokugawa yönetiminin son yıllarını saran ve “iç sıkıntılar ve dış tehditler” in (*naiyü gaikan*) yeni yönetim biçimleri aramak için siyasi tahayyül ürünleriydi (Yasumaru 2001: 12 - 13). 19. yüzyılda dünya çapında iki önemli sonuç meydana çıkmıştır: Bunlardan biri endüstriyel teknolojinin ne kadar güçlü olduğu, bir diğeri ise Avrupalıların Asya ve Afrika’daki sömürge faaliyetleri ve bölgelerde etkin güç olmaları durumudur. 1800 yılında Avrupalılar dünyanın yüzde 35’lik bir alanını işgal etmişler ve kontrolleri altına almışlar, 1878 yılında bu oran yüzde 67’ye 1914’e gelindiğinde ise dünyanın %84 oranına yükselmiştir (Headrick 1981: 3). Japonya’da modern bilim tarihi, 1890 civarında Batı’dan, Konfüçyüs inancının beraberinde getirdiği şüpheleri incelemek ve batıl inançlara akılcı çözümler üretmek için benimsenmiştir. Bu, 1889 Meiji Anayasası’nın modern Japon devletini tanımlamasıyla aynı dönemlerde gerçekleşir. Anayasa ile imparatorun egemenliği devam ederken, bu güç, tam olarak Japonya’nın kökenleri ve Tokugawa döneminde *kokugaku* âlimleri tarafından yeniden onaylanan imparatorlar soyu hakkındaki antik mitlere dayanıyordu. Bu efsaneler dışında hiçbir şey Japon siyaset teorisinde amaç edinmek üzere mevcut değildi. Bu efsaneler temelinde imparator, Anayasa’da “kutsal ve dokunulmaz” olarak tanımlanmıştır. Böylece, devlet zorunlu olarak eski mitlerin destekçisi olmuştur (Brownlee 1997: 7). “Aile devleti” kavramı, Meiji hükümetindeki liderler tarafından, halkın eşitliği ve özgürlüğüne dayanan daha liberal popöler egemenlik teorisine karşı koymak için tasarlanmıştır. Meiji seçkinleri, halkın duygusal olarak etki altına alınması için, ülkeyi birleştirmenin ve milliyetçiliği güçlendirmeyi en etkili yol olarak görmüşlerdir. Bu, aile ve devlet (millet) analogisini “aile devlet” olarak benimseme yoluyla sürdürülmüştür (Kosaku 1992: 65 - 66).

Eri Hotta (2007: 67), “Japonların tanrılar soyundan geldiğine ilişkin savların ortaya çıkmasında Meiji döneminin siyasi olarak yeniden yapılanması sürecinin önemi”ne vurgu yapar. “Meiji ile yaşanan yenileşme sürecinde, Japonların Avrupa’daki Hristiyanlığın birleştirici rolünü kendilerine ait olan Şintoizm öğeleri ile doldurmaya çalıştıkları”nı savunur. Japonya’nın Batılı ülkelerin gücü karşısında takındığı tutum, Batı’nın gücüne karşı Batı kaynaklarını örnek alarak güçlenme eğilimi göstermiştir. İnanç sisteminde de Batı’da geniş kitleleri etkisi altına alan Hristiyanlık karşısında, Japonlarda kendilerine özgü bir inanç sistemi olan Şintoizm yer almıştır. Mendl (2005: 16), “Japon ulus bilincinin oluşmasında dış dünyayı kendi kollarının uzanabileceği mesafede tutan ve resmi bir politika ile görece rahatsız edilmemiş bir çevrenin resmi makamlarca oluşturulmasının, ülke içerisinde güçlü bir ulus bilinci” yarattığına vurgu yapar. Hristiyan misyonerlerin ülkeye yayılması endişesinin bu inziva politikasının ortaya çıkışında doğrudan etkisi bulunmaktadır. Fakat bu korku yabancı güçlerin ülkeye saldırma tehdidi değil, öncelikle Şogun’un otoritesine olan tehdit üzerine odaklanmıştır. Japonya’da oluşan *kokutai* kavramı ile Çin kültürüne karşı hissedilen aşağı kalmışlık duygusu azaltılmış ya da tersine çevrilmiştir. Asya’da Japonya merkezli bir düzenin hayali, âlimler arasında ortaya çıkmış ve sürmüştür. Bu tarz bir hayalin şekillenmesi ve paylaşılmasında, *Kojiki* ve *Nihon shoki* gibi kaynaklardan aktarılan tanrılara ilişkin hikâyeler ve Japonya’nın eski dönemlerde bazı uluslar üzerindeki hâkimiyet kurma idealleri (Kore hâkimiyeti) gibi geçmişe dair hatıralar doğrudan etkili olmuştur. (Tanrılar zamanından beri bütünlüğünü koruyan Japonya’ya karşı yönetici isimlerin sürekli değiştiği, toplumsal bir düzeni olmayan, sürekli farklı ulusların istilası ve kontrolü altında kalan zayıf ülke Çin, tarihi olarak Japonya’ya bağlı olan Kore, Japonya’ya iade edilen Ryūkyū adaları ve barbar bir topluluk olan Ainu halkı). Japonya’yı yücelten böylesi durumların artmasıyla, çeşitli milletleri çevresinde toplayarak, Amaterasu’dan beri soyu tanrılar ve imparatorlar memleketi kabul edilen Japonya’da, Doğu Asya’da düzen sağlama bilinci oluşmaya başlamıştır (Tajiri 2011: 16 - 17). Bu mitler ve geleneksel yapının şekillendirdiği ulusal birlik, diğer ülkelerde görülen yabancı ülke tehditlerinin Japonya’da daha da yoğun biçimde hissedilmesi durumundan kaynaklanmıştır.

Japonya’nın Dünya Sahnesine Çıkışı: Japon Ulusunun İçeride ve Dışarıda Güç Arayışları

Batı, moderniteyi hiçbir zaman başka bir şey olarak algılamamıştır. Avrupa’dan uzakta olanlar için ise “modernite” Batı’ya özgüdür. Batı dışındaki ülkelerde,

modernite bir projeydi, seçildiği ya da dayatıldığı kadar evrimsel olmayan ve sık sık gelenekler ve dünya görüşleri olan, değişiklikler üreten bir öz-bilinçti (ed. Washburn - Reinhard 2007: xi). Meiji döneminin çalkantılı ilk beş yılında (1868-1912), Japon devleti ülkede meşruiyetini güvence altına almaya ve 19. yüzyıl diplomasisinin genellikle düşman sularında gezinmeye çalışırken, birbirini izleyen örgütsel ve politik düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerin merkezinde imparator ve otoritesinin ritüel ve doktrinsel yansımaları da yer almıştır. Pragmatik kaygıların yanı sıra, entelektüel meşguliyetler bu dönemde imparatorluk kurumunu şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Özellikle de Hristiyanlığa karşı ulusal bir doktrin ilan etmeye yönelik ilk girişimler bu çabalar arasındadır (Maxey 2007: 5). 1877'deki Japonya'nın mücadelesi, karşılaştığı ırk meselesi, büyük ülkelerin askeri ve ekonomik güçlerinin etkin olduğu Asya ülkelerindeki sömürge hareketleri ve baskılarına karşı ülkesinde birliği sağlamak ve bağımsız kalabilmek için gelişmeyi muhafaza etmek ve sürdürmek olmuştur. Bu amaçla, ülke içerisindeki sistem ve dış siyasetin gerekliliklerini öğrenmenin ulusal görev olduğu kanaatine varılmıştır. Bu süreçte oluşan bilinç, dünya düzeninin güçlü - zayıf ilişkisine bağlı olduğu, güçlü olanın zayıfı kontrol altına aldığı gerçeğidir (Eizawa 1995: 15). Yeni hükümetin statü ayrımlarını kaldırmaya yönelik taahhüdüne rağmen, Meiji Restorasyonunu takip eden yıllarda yetkililer ile halk arasındaki uçurum fazladır. Birinci nesil bürokratlar, çoğunlukla önemli derebeylerinden olan Satsuma ve Choshū'nun muzaffer bölgelerinden gelen eski samuraylardan oluşuyordu. 1882'de, tüm yüksek memurların yüzde 1'inden daha azını sıradan halkın oluşturduğu kesim, yüzde 80,1'i eski samuraylar ve yüzde 16,7'sini asiller oluşturmaktaydı. Samuray kökenliler, 1907 ile 1917 yılları arasında yüksek rütbeli memurların yaklaşık yüzde 30'unu oluşturuyordu (Hata 1983: 9-15). Bu durum, Japonya'nın modernleşme serüveninin başladığı dönemde Japon siyasetine yön veren kesimin çoğunlukla samuray ve asillerden oluştuğunu ortaya koyarken, Japonya'da yerleşmiş olan askeri yapının dolaylı da olsa etkisini gösterdiğini ortaya koymaktadır. Japonya Batı'dan aldığı örneklerle "modern devlet" inşa ederken, eğitim revizyonu, parlamenter devlet, ve askeri konularda ilerleme kaydetmiştir (Strang - Meyer 1993).

Anderson (2009: 153 - 155), Meiji döneminin başlarında Haga Yaichi'nin Japon edebiyatı çalışmalarına (*kokubungaku*) dikkat çeker. Meiji döneminde Japonya'nın ülke imajının medeniyetsiz olduğu ve bu nedenle uluslararası tanınma, yasal, siyasi veya ekonomik egemenlik için vasıfsız olduğu iddialarına yanıt olarak, Japonya'nın medeni bir ulus olduğu iddialarını ortaya koymadaki rolü ve Yaichi'nin klasik edebiyat anlayışının,

“Kore’ye Japon müdahalesini ve işgalini meşrulaştırmak için siyasi aktivizmi içermek üzere dışarıda tasarlanmış bir kapitalist yönetim biçimi ile araçsallaştırılan bir Japon içselliği söylemi” için bir kaynak olarak hizmet ettiği argümanını ortaya koymaktadır. Yaichi’ye göre, Japonya’nın Kore üzerindeki emellerini desteklemek için, Japonya’da imparatorun ataerkil otoritesine olan üstün bağlılığı, Japonya’nın medeniyet hiyerarşisinde Kore’den daha üst sırada yer almaktadır. Dolayısıyla Japonya’nın ataerkil sorumluluğa sahip ülke olduğuna işaret edilmiştir. 1910’daki Kore perspektifinden, Haga’nın yazıları, Japonların Kore üzerindeki denetimini meşrulaştırmaya çalışan bir söylemin temeli olarak klasik Japon edebiyatı çalışmaları üzerine kurulmuştur. Haga, Kore’yi yönetme görevini, Japonya ile Kore arasındaki kültürel farklılık dinamiği kurarak verir. Buna göre, özellikle Japon ahlaki ve kültürel üstünlüğünü savunur. Bu anlamda, Haga’nın yazıları, Japonların Kore üzerindeki meşruiyetini vurgulamak üzere, Kore’nin geri kalmışlığına alternatif olarak Japonların Kore üzerindeki kontrolünü bir babalık görevi olarak göstermiş, Japon eylem tarzını en yüksek etik davranışlar olarak sunar. Sömürgeci egemenliği haklı çıkarmak için Japon ve Kore ahlaki kültürü ile ilgili bir Japon hakikat ve bilgi rejimine başvurulur. Haga, Japonların Avrupa-Amerika karşısında kültürel özerkliğini sürdürmek için geliştirdiği Japon ayırımı Japon emperyal genişlemesi için bir haklılık iddiasına dönüştürür (Anderson 2009: 175). Haga Yaichi, Avrupa’daki eğitimi sırasında Alman filolojisinin Yunanistan ve Roma’dan miras kalan bir geleneğe dayandığını ve Batı’daki kültür ve medeniyet çalışmalarının temelini oluşturduğunu fark etmiş; bu durum kendi ülkesi Japonya’da, Kamo no Mabuchi ve Norinaga Motoori’nin çalışmalarını hatırlamasını sağlamıştır. Haga, Japonya’daki *kokugaku* üzerine 1904’te “Kokugaku to wa nani zo ya” (Ülke çalışmaları nedir) adlı bir makale kaleme almıştır. Bu makalede temel olarak, Japonların ideolojisi, Japonya’nın Yolu ve ulusal yönetimin özel karakterini ortaya koymuştur (Bentley 2017: 1 - 2).

Gerçek ulusal kimliğin kültürel olduğu düşüncesi, 20. yüzyılın başlarında pek çok Japon milliyetçisi için çekici gelmiştir, çünkü kendi monarşik devletleri gerçek bir ulus-devlet çağrılarını reddederken, ulus yetkisini ciddi şekilde kısıtlamıştır. Halkı siyasi hayatın belli sınırlarına yerleştirmiştir. Japonya’da Anayasa’nın ilan edilmesi sonrasında Halk Hakları Hareketi’nin başarısızlığından kaynaklanan hayal kırıklıkları, Japonya’da kültür kavramının benimsenmesine yol açmıştır. Takayama Chogyū (1871 - 1902) bu kavramı Kulturvölker olarak tanıtmış ve daha sonra bunu Japoncaya *jimbun minzoku* olarak çevirmiştir. Takayama, bir ulusun (*minzoku*) kendi medeniyetine sahip olmasını gerektirdiğini savunur. Takayama’nın ulusların

tarihsel gelişimi hakkındaki argümanı, yalnızca modern Japon etnik ulus kavramının temellerini sağlamakla kalmamış, aynı zamanda ülkede politik veya devletçi ulus kavramlarını tanıtmıştır (Doak 2007: 13).

Öte yandan hükümet eğitimde de destekleyici faaliyetler sürdürmüştür. 1890'da Eğitim Üzerine İmparatorluk Kararnamesi yayımlanmış, 1891'de ahlaki eğitime öncelik veren gözden geçirilmiş İlkokul Eğitimi Temel Yönetmelikleri yayınlanmıştır. Buna göre, 1890'larda yayınlanan ders kitapları ahlaki eğitim içeriğini genişletmiştir (Lincicome 1995: 224 - 229). Devlet okullarda ahlaki eğitim sıkı bir kontrole tabiydi. Eğitim Bakanlığı, ilkokul yetkililerine, İmparatorluk Eğitim Yönetmeliğinde (1890) açıklanan aileciliğin ahlaki eğitimin temeli olması gerektiği talimatını verdi. Ayrıca 1903'ten sonra kullanılan ders kitapları doğrudan bakanlık tarafından derlendi. Aile devleti kavramı o zamandan itibaren önemsenmiş, özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında vurgulanmıştır. 1937'de, Eğitim Bakanlığı Ülke Birliğinin İlkeleri'ni (*Kokutai no Hongi*) yayınlamış ve eğitimin çeşitli ilkeler üzerine kurulması gerektiğini ilan etmiştir. Bu ilkelerde akrabalığın ve Şintoizmin imparator sistemindeki içindeki önemi vurgulanmıştır: "Ülkemiz büyük bir aile milletidir ve İmparatorluk Soyu ulusun baş ailesi ve ulusal yaşamın çekirdeğidir. Halk, atalarına Őefkatle bağlıdır ve baş aile olan İmparatorluk Ailesi'ne saygı duyar; İmparator da tebaasını sever (Kosaku 1992: 66). Bu aşamada ders kitapları ticari yayıncılar tarafından üretilmiş ve hükümet tarafından okullarda okutulmak üzere düzenlenmiştir. 1890'larda çoğu konu için 50'den fazla farklı temel ders kitabı mevcuttu. Devlet tarafından zorunlu kılınan ilk ders kitapları 1903'ten itibaren kullanılmaya başlandı (Naka 1979: 57 - 58). Bu dönemde, *kokutai* ve imparatoru yüceltmek için okul törenleri de düzenlenmiştir. 1888'de Milli Eğitim Bakanlığı, okullara "üç büyük bayram" (*sandaisetsu*), Yeni Yıl (1 Ocak), Ulusal Kuruluş Günü (*kigensetsu*, 11 Őubat) ve İmparatorun Doğum Günü (*tenchōsetsu*, 3 Kasım) için törenler düzenlemeleri talimatı vermiştir (Cave, 2016). Yeni ders kitaplarında doğa, günlük yaşam, imparator ve millet hakkında Őarkıların yanı sıra insanlarla ilgili birçoğ Şarkı yer aldı. Bazıları Momotaro ve Urashima Taro gibi halk masallarıydı. Diğerleri, Toyotomi Hideyoshi gibi tarihsel karakterlerdi, ya da Rus-Japon Savaşı'ndan çağdaş figürlerdi. Bu kahramanlar aracılığıyla ülkede bir ulusal kimlik duygusu aşılmak hedeflenmiştir (Cave 2016: 14 - 15). Konfüçyüşü bilim adamı Inoue Tetsujirō (1855 - 1944), Eğitim Üzerine İmparatorluk Fermanı (1890) üzerine yaptığı çalışmalarında, aile devleti (*kazoku kokka*) kavramını diğer birçoğ tanınmış akademisyenin

yardımla netleştirmeye çalıştı. Aile ve devlet arasında bir analogi kuran ve iki temel Konfüçyüřçü ahlaki ilkeyi kullanan Inoue, imparatora (*tennō*) sadakatin (*chū*) evlatlık dindarlığıyla (*kō*) özdeş olduğunu belirtmiştir. Daha sonra, imparator ve tebaası arasında tek bir birleşme ilkesi olması gerektiği açıklanmıştır, çünkü devlet, hücreleri bireysel ailelerden oluşan bir organizmaydı. Kosaku (1992: 66) Kawashima Takeyoshi tarafından, aile-devlet ideolojisini, Tokugawa döneminde samuraylarla sınırlı olan Konfüçyüřçü aile ahlaki ve yukarıda bahsedilen halk arasında yerli aile kurumu olmak üzere iki tür aile yapısının birleşimiyle formüle edildiğini ileri sürer. Samuray tipi, öncelikle ‘normatif bilinç’e yönelikti ve sıradan insanların “duygusal” tepkilere yönelimi fazla idi. Temeli imparatorluk sistemi olan Japonya ülkesinin, şinto inanç biçimi tarafından desteklenen atalara dayanan ailevi yapıya sıkı sıkıya bağlı olduğu savunuluyordu. 1890’da imparatorun çok eski zamanlardan beri (Amaterasu) kesintisiz imparatorluk soyundan dolayı ilahi olduğu (halka) aşılanmıştır. İmparator, daha sonra tüm Japon ailelerinin ayrıldığı ana ailenin zirvesi ve ülkenin en başındaki isim olarak düşünölmüştür.

Ulus - İdeoloji - Milliyetçilik İlişkisi

Savaş öncesi süreçte Japon ulusunun yüceliği ile ilgili ortaya çıkan teoriler ve bu teorilerin temelleri özellikle ideoloji ve milliyetçilik ilişkisi içerisinde incelenebilir. Japonların antik çağlardan itibaren süregelen kültürel yapısı ve geleneksel değerleri, Japon halkının kendine özgü yapısının biçimlenmesindeki çeşitli faktörlerin Japon halkını özgün gösterme çabasının bir ürünü olduğu kadar savaş öncesi süreçte üretilen milliyetçilik propagandalarını da çeşitli şekillerde etkilemiştir.

1884’ten önce, *nación* sözcüğu, basitçe “bir eyalet, bir ülke ya da bir krallıkta oturanların toplamı” ve aynı zamanda yabancı anlamında kullanılıyordu. İspanya Kraliyet Akademisi Sözlüđu’nün 1884 basımından önce modern anlamıyla devlet, millet ve dil terminolojisi kullanılmazken, 1884 basımı ile, artık “her şeyden üstün bir ortak yönetim merkezini tanıyan bir devlet ya da politik birim”, bunun yanında “bir bütün sayılan bu devletin oluşturduğu topraklar ve bu topraklarda yaşayan insanlar” anlamı yüklenmişti. Bundan başka, İspanya Akademisi Sözlüđünde “millet”in kesin tanımını 1925 yılına kadar görünmez. Millet ancak o zaman “aynı etnik kökene sahip olan, genelde aynı dili konuşan ve ortak bir geleneği paylaşan insanların oluşturduğu kolektivitve” olarak anlatılır. Yönetim anlamına gelen *gobierno*, 1884’e kadar *nación* kavramıyla özellikle ilişkilendirilmemiştir. Dolayısıyla “nation” sözcüğünün ilk anla-

mı kökene işaret etmektedir (Hobsbawn 1995: 29 - 30).

Doak (2007: 5), milliyetçilik kavramını “ulus” bileşenlerinin sosyal ve politik yaşamın merkezi ilkesine yükseltme meselesi” olarak değerlendirir. Tarihsel olarak ulus kavramı, milliyetçilik kavramından daha eskidir. İngilizce “ulus” kelimesi ve onun Avrupalı soydaşlarının kökenleri, “doğmuş, var olmuş bir varlık” anlamına gelen Latince “natio” kelimesinden gelmektedir. Modern anlamıyla ulus kavramının kökenleri, 16. yüzyılın başlarında, “elit” anlamına gelen “nation” kelimesinin ülke nüfusu için kullanıldığı ve “halk” kelimesiyle eř anlamlı hale getirildiği İngiltere’de bulunur. Greenfeld, milliyetçiliğin bu anda başladığını ve İngiltere’den dünyaya yayıldığını savunur. Bu süreçte, milliyetçiliğin kuluçka merkezlerinde bulunan başlıca tarihsel koşullara dayalı olarak farklı “halk” anlayışları ortaya çıkar: İnsanların eşit olarak tanımlandığı İngiltere; Halkın devletçilikle ilişkili olarak sosyal sözleşme ile tanımlandığı Fransa; Halkın toprak ve devletle paradoksal bir ilişki içinde tanımlandığı Rusya; İngiltere ve Fransa’ya kızgınlığın etnik (Volkisch) bir halk kavramına yol açtığı Almanya ve İngiliz sözleşmeli milliyetçiliğinin idealist bir sivil milliyetçiliği doğurduğu Amerika. Greenfeld, bu yeni ulus kavramının ortaya çıkışını bu erken tarihte tanımladığı için, milliyetçiliğin tam da o anda başladığı sonucuna varır. Milliyetçiliği diğer kimlik türlerinden ayıran milliyetçiliğin özgüllüğü, milliyetçiliğin bireysel kimliğin kaynağını egemenliğin taşıyıcısı, toplu dayanışmanın temeli sadakatin merkezi nesnesi olarak görülen bir “halk” içinde konumlandırmasından kaynaklanmaktadır (1992: 6; Doak 2007: 6).

Modern Japon kimliğini oluşturmak için yapılan ilk girişimler 1890’larda etkili olan millet (*kokumin*) ideolojileridir. Bu ideolojiler yeni keşfedilen popöler düzeydeki ulusal kimlik hissini arttırmaya yönelik bir çözümler getirir, aynı zamanda popöler milliyetçilik düşüncesi ile devleti bütünleştirmenin daha iyi yolları bulunmaya çalışılır (Doak 1997: 287). Modern milliyetçilik olarak adlandırılabilir kolektif duyarlılık türü Japonya’da 1895’e götüren on yıl boyunca izlenebilir. “1895’ten önceki yıllarda milliyetçi fikirler ve eylemler vardı, ancak bunlar esas olarak entelektüellerle ve yönetici sınıfın bir kesimiyle sınırlı kalmıştır” (Kosaku 1992: 61 - 62). Yeni milliyetçilik bağlamında Norinaga Motoori (1730 - 1817) ve Nobuhiro Satō (1769 - 1850)’nun Japonların kendine özgü vasıfları olduğunu ve dünyaya egemen olmada onların önceden belirlenmiş görevleri olduğunu belirtirler. Bu bakış, imparatorlarının Amaterasu’nun soyundan geldiğine ilişkin kutsal inanışa dayandırılır (Mendl 2005: 17).

İlkel ve antik insanın karakteristik inanç biçimi olan mit, bazen modern insan

için önemli bir kategoridir. İdeolojinin kökeni, mantıksal olarak “mitin kökeni” ne tabi olan bir konudur. “İnançların kökeni” hakkında bahsetmek “mit” alanına girerken, ideolojiyle ilgili olarak daha çok “inançların kalıplaşması” (Halpern 1961: 135) ifadesi kullanılabilir. İdeoloji ile ilgili ise Halpern şu tanımlamayı yapar:

“İdeoloji” entelektüel geleneklerden değil, yaşayan mitlerden doğar, eyleme geçme ve her şeyi kökten değiştirme iradesinin taze deneyimini ifade eder. Bu nedenle, (efsaneden ödünç alınan) gücü alevlendirir. Ancak ideoloji, yalnızca mitin gücü dâhilinde olmayan yeni bir şey de getirir: “düşünceyi eğitir” ve böylece etkili eylem için gerekli “ideolojik birliği” yaratır (Halpern 1961: 139).

Okuni Takamasa (1793 - 1871) Japonya’da yabancı karşıtı⁵ duyguların doruğunda, barbarların sınır dışı edilmesi fikirlerini eleştirmiştir. Bunun yerine, “imparatorluk yolunun, barbarların teknolojileri ve öğretileriyle birlikte düzenlemesi” ve Japon imparatoruna “sadakat” kavramının herkesin kalbine yerleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Gluck, bu ideolojinin Japonya’da yayılma sürecini kısaca şöyle tanımlamaktadır:

Tennōsei olarak adlandırılan “imparatorluk sistemi” ideolojisi, 1890’lı yıllarda modern imparatorluk sisteminin bir ürünü idi. Devletin doğasını ahlâkileştirerek ve gizemli hale getirerek yönetimi siyasi arenanın dışına da çıkarmış oluyordu. Böyle olması, halkın devlete gönüllü olarak sadık ve bağlı olmasını gerektiriyor, bu durumu halka yaymak için öncelikle eğitimin en yaygın olan birinci kademesine ve ardından bu ideolojiyi toplumun çeşitli katmanlarına, sosyal hayata kadar ulaştırıyordu (1985: 5).

Ulus ve devlet birbirine yakın olduğunda, kişi o zaman ve ancak o zaman bir “ulus-devlet” in varlığından söz edebilir. Ancak, gerçek bir “ulus-devlet”, milliyetçi söylem ve eylemin bir milliyetçi ideoloji kaynağı olmaktan daha çok ideal hedefidir (Doak 2007: 11). Japonya’nın Asya’da hâkim olduğu II. Dünya Savaşı öncesi dönem boyunca Japon ulusunu temsil eden en önemli unsur, bu milletin İmparator’larına olan bağlılığı olmuştur. Tarih içerisinde en iyi bilinen anlatı, Japon yönetiminin imparatorluk ailesinden geldiği ya da ailelerinin tanrıların soyundan gelen imparatorluk ailesinden oluştuğu söylemidir. 1945’e kadar, Japon her öğrenci geçmişten gelen atalara ilişkin söylemleri arkaik Japonca’da ezberlemek zorunda kalmış, Japonya’nın ebedi refahını ant içerek güvence altına alan ebedi imparatorlar soyuna odaklanan eşsiz ulusal özün temeli olarak kabul edilmiştir. Brownlee (1997: 5) bu durumu şöyle

⁵ “Bu psikolojik koşullanmada iyi ve güzel olan her şey bizimle, kötü ve çirkin olan her şey de ötekiyle [yabancı ile] ilişkilendirilir” (Kalpaklı 2016: 12) ve böylelikle yabancı karşıtlığı toplumlarda rasyonalize edilir.

ifade eder: “Savaş öncesi dönemde, tüm öğrenciler Jinmu’dan başlayarak imparatorların listesini ezberlediler: Jinmu, Suizei, Annei, Itoku, Kosho ve diğer imparatorların isimlerini, resmi sayıma göre 124. sırada olan ve o sırada hüküm süren Showa imparatorunun adını biliyorlardı”. Bu, Japonya’nın sonsuz refahının yeminle güvence altına alındığı, ebedi imparator çizgisine odaklanan, ülke birliği temeli olarak kabul edilmiştir. Adı “ilahi savaşçı” anlamına gelen bu ilk imparatorun savaş niteliği 1945’e kadar Japon milleti tarafından kaybedilmemiştir. Japonya’nın en eski tarihi kaynakları olarak kabul edilen *Kojiki* ve *Nihon Shoki* içinde yazılı olan hiçbir şey tanrılardan insanlara geçişi işaret etmese de, 1945’ten önce Japonya’daki bilim adamları, tanrılardan imparatorluğa geçişin gerçekleştiğini kabul etmişlerdir (Brownlee 1997: 5). Buna göre, Japonya’da uzun yıllar devam eden bu yönetimi inşa edenler, animist öğelerden gelen Şinto inanış sistemi ile yüzyıllardan beri var olan ve kutsal kabul edilen imparator’u Tokyo’daki siyasetin zirvesine koymuşlardır. İmparator yaşayan en yüce ilahi varlık olarak Şintoizm inanışına güç vermektedir.

Japonya’da benimsenen bu tanrı ile imparatorluk soyu arasındaki ilişki savaş öncesi süreçte, Japonya yayılcılığını kutsal gösterme durumunun bir parçası olarak düşünölebilecek bu ideolojik faktörler diğer bölümde ele alınacaktır.

II. Dünya Savaşı Öncesinde Japon Ulusunun Üstünlüğüne İlişkin İdeolojik Söylemler

19. yüzyılın ortalarında, Japon yetkililer ve alimler uluslararası arenada devlet politikasına ilişkin pragmatik bilgiyi tavsiye ederken jeopolitik meseleler üzerine de tartışmaya başlamışlardır. Bu tartışmalar içerisinde, devlet eliyle endüstri ve ticarete müdahale, güçlü bir ordunun oluşturulması, Hokkaidō’nun sömürgeleştirilmesi, Kuril, Sahalin, Kamçatka, Aleut adaları, kuzey Amerika da dâhil olmak üzere yayılma önerileri ortaya çıkmaya başlamıştır (Mendl 2005: 17). Pan – Asyacılık ideolojisinin önde gelen ismi Okakura Tenshin (1863 – 1913) “Asya tektir” savını Batı karşısında Asya’nın gücünü ortaya koyarak savunmuştur. Savaş öncesi dönemde Tenshin’in bu savı, Japonya’da milliyetçilik algısı Japonların sanatsal ve manevi üstünlüğünü ve Japonya’nın Asya’daki yeni dünya düzeninde liderlik misyonu - onu önde gelen milliyetçi söylemlerinin önemli bir sesi haline getirmiştir (He 2011: 102). Shōwa Dönemi (1926-1989) ile Japon hükümeti, ulusal kimlik fikirlerini ilerletmek ve Japon İmparatorluğu’ndaki gururu aşlamak için her türlü medyayı ve eğitimi seferber etmiştir. Örneğin *Kokutai no hongı*, Shōwa yetkililerinin Meiji Dönemi’nden sonra

Japonya'nın evrimsel yörüngesine dair fikirlerini resmetmiştir. Metne göre, Amaterasu Ōmikami'nin soyundan gelen imparatorun merkezi rolü sürekli olarak imparatorun hayatının ve faaliyetlerinin kaynağı olarak görülmüştür. Bu nedenle, imparatora hizmet etmek ve imparatorun büyük iradesini kabul etmek, tarihi yaşatmanın mantığı olarak görülmüş, halkın ahlakı buna dayanmıştır.

II. Dünya Savaşı öncesinde ve savaş yıllarında Japonya'da sürekli olarak Japon halkını yücelten ve Japonların dünyada seçkin bir ulus olduklarına yönelik savlar Japon halkına empoze edilmiştir. Smythe (1953: 259) bu durumu şöyle ifade eder:

Yaratılan bu ortam içinde genellikle Japonların sadakate önem verdikleri, vatansever olmaları, yabancı bir kültüre çabuk adapte olabilmeleri ve geleneksel değerlere önem vermeleri gibi özellikler vurgulanmıştır. Ayrıca birlik olma, diğer uluslar ile kıyaslandığında başka coğrafyalara uyum sağlayabilme gücü gibi özelliklerden övgü ile bahsedilmiştir.

Japonya'daki savaş propagandası, savaş cephelerini ülkesindeki cephe ile birleştirmek hedeflenmiştir. Bu hedefin yanı sıra ırkçılığı yenmek ve Asya'yı özgürleştirmek gibi arka planda kalan ve ana hedefi destekleyen birçok neden bulunmaktaydı. Fakat tüm bu çabalar imparatorluğun yayılmasını desteklemek için sivil halkın ve cephedeki askerlerin simbiyotik⁶ bir ilişki ortaya çıkarmasına neden olmuştur. "Savaş cepheleri ve ülke içindeki bu ilişki nedeniyle Japon propagandası yalnızca Japonya'nın bir iç meselesi olarak kalmamış, giderek genişlemiştir. Bu propaganda, aynı zamanda farklı coğrafi mekânları ve farklı nüfusları Japon İmparatorluğu altında birleştirme"ye odaklanmıştır (Kushner 2006: 6). 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında dünyanın iki büyük ülkesi olan Çin ve Rusya ile yaptığı savaşlardan galip çıkan Japonya'nın dünyanın önemli güçlerinden biri olmaya aday olduğunu göstermesi, dünya kamuoyunda büyük bir şaşkınlık uyandırdığı gibi Japon ırkına yönelik merakı da beraberinde getirmiştir.⁷ Batıda Japon ırkına ilişkin birçok antropolojik çalışma yapılırken, Japonlar da Batı'da sürdürülen ırk bilimine (*racial science*) yönelik araştırmalara önem vermeye başlamışlardır. Onun ortaya çıkardığı "Asya tektir" sloganı modern Japon ulusunda ulusal kimlik inşası için farklı bir düşünce biçimini ortaya çıkarmıştır. 1903'te "Asya birdir" iddiasından çok önce,

⁶ Karşılıklı çıkar ilişkisine dayanan ortak bir yaşam.

⁷ Weber'in, "her muzaffer savaş[ın] kültürel prestiji arttırdığı"nı ifade ettiği bir pasajda, 1905 Rus-Japon Savaşı'na işaret etmesi bu açıdan rastlantı olmasa gerek (Weber 2012b: 291). Nasıl ki, 1871 Prusya-Fransa savaşı, Alman kültürünün sanat ve edebiyat başta olmak üzere ulus fikri ve ulusal kültürel gelişimine katkı sağlamışsa; 1905'in de; Japon kültürüne etkisinin benzer bir nitelik taşıdığı düşünülebilir.

Okakura'nın Asya anlayışı Japon sanat tarihi üzerine (1890-1893) işlediği derslerde ortaya çıkmıştı, bu dersler içinde sadece Doğu Asya sanatını incelemekle kalmamış, aynı zamanda Hindistan, Asur ve Arabistan kültürünü de incelemiştir. Okakura'nın düşünceleri 1893 yılında Çin – Japon savaşının patlak vermesinden hemen önce Çin'e düzenlediği seyahat sürecinde olgunlaşmıştır. Ortak kültürel değişimler içinde Batı kültürünün Doğu kültürünün etkisi altında kaldığını savunmuş bunun yanı sıra Hellenizmin ailevi rolünü reddetmek için ortaçağ Çin medeniyeti ve Arap kültürlerinin ikili etkisinden söz etmiştir (He 2011: 102).

Taishō (1912 - 1926) ve Shōwa (1926 - 1989) dönemlerinde Japon hükümetinin izlediği eğitim politikaları içinde ilkokul öğrencilerine yönelik olarak, ilkokul ders kitapları ve etik dersi kitaplarında, Japonya'nın Meiji dönemindeki önemli figürleri Nogi Maresuke, Hirose Takeo, Kusunoki Masashige gibi isimler, “kamusal erdem”, “dürüstlük örneği”, “imparatora duyulan sadakat”, “askeri cesaret” gibi özellikleri ve kahramanlıklarına dair anlatılar ile tasvir edilip öğrencilere aşılanmıştır. Çocukların ulusal kahramanlarla özdeşleşmeyi öğrenmesi sadece okul ortamında değil, bunu yarım günden iki güne kadar süren şarkı söyleme, okuma ve drama gibi sanatsal etkinliklerin *gakugeikai* olarak adlandırılan okulun sanat etkinliklerinde de öğrenci performansları ile sergilemeleri sağlanmıştır (Cave 2016: 15 - 18). Taishō döneminde büyüyen bu pedagojik ilerlemecilik 1930'lardan itibaren imparatorluk kurumu okullar merkezli “milli ruhu” geliştirmek için artan baskı ile sürmüştür. Sanat eğitimi ve ücretsiz eğitim hareketlerinin önderlerinin çoğu ve bunlardan etkilenen öğretmenlerin önemli bir kesimi, pedagojik ilerlemeciliği bu dönemde tasarlandığı şekilde ulusal birliğe (*kokutai*) ve emperyal misyona bağlılıkla bağdaştırmıştır. *Gakugeikai*, bazı durumlarda çocuklar tahliye edildiğinde bile Asya-Pasifik Savaşı şiddetlenirken yapılmaya devam edilmiştir. Vatanserverlik ve militarizm ön plana çıkarılmıştır (Cave 2016: 18 - 19). 1930'lardan önce, Japonya'da Japon ulusunun kökenlerine dair çeşitli görüşler mevcuttur. En etkili görüşlerden biri Pan – Turanizm'in Ural – Altay tezi ile ilgili olanıdır. Buna göre, Koreliler ve Japonlar ortak kökene aittir ve bu argümanı kanıtlayan Japonya'da resmi ve gayri-resmi akrabalıkların olduğuna ilişkin güçlü kanıtlar sunan belgeler vardır (Hotta 2007: 103). 1930'lar süresince, Japonya'da etnik milliyetçilik üzerine yapılan söylemler, hukuki ve politik meselelerin ötesine geçmiş, kimlik, benlik ve toplum gibi meselelerde kültüre ilişkin teoriler ve edebiyat teorilerini de kapsar hâle gelmiştir.

Japon edebiyatı 1930'ların ilk dönemlerinde Japon kültürünü anlama, etnik

köken ve kimliğe yönelmeye ilişkin girişimlere destek vermiştir (Doak 2001: 7 – 8). Tokyo İmparatorluk Üniversitesi’nden militarizm ve emperyalizm yanlısı olan Profesör Hiraizumi Kiyoshi önderliğindeki bir grup, 1930’larda Japon siyasetine egemen olmuştur. Japon tarihini, mitlerin tarihselliğinin resmi olarak onaylanmasına doğru götürmüşlerdir. Bazı tarihçiler, mitleri doğrulamanın ötesine geçerek içten katılıma gitmişlerdir. Bunlardan en önemlileri, Tokyo İmparatorluk Üniversitesi’nden Profesörler Mikami Sanji ve Kuroita Katsumi, 1937’de Japonya Ulusal Varlığının Ana İlkeleri (*Kokutai no Hongi*) adlı komitenin üyeleri idi. Otoriter imparatorluk devletini destekleyen bu isimlerin uzun ve seçkin mesleki kariyerleri boyunca sahip oldukları bilimsel görüşler ile çok az benzerlik gösterdi. Kendi neslinin üçüncü önde gelen bilim adamı olan Tokyo İmparatorluk Üniversitesi’nden Tsuji Zennosuke, mitleri onaylamak için daha uzun bir yol izledi ancak 1940’ta ortak düşünceye ulaştı (Brownlee 1997: 9). Tanınmış yazar Yokomitsu Riichi (1898 - 1947) Japon yazarları kendi etnik kimliğine yönelmeye davet etmiş proleter safta yer alan eleştirmen Hayashi Fusao (1903 - 1975) Japon etnik ruhunu yeniden keşfedebilmek amacıyla proletarya destekli iddialarını terk etmiştir (Doak 2001: 8). Japonlar, Hitler’in Almanya’da kullandığı *White Nordic* ırkına yönelik tanımlamayı değiştirerek *Yellow Asiatic* terimini üretmişler ve Nazilerin Yahudileri düşman ya da günah keçisi olarak görmelerine karşılık, Japonlar da Britanya’yı ve daha az derecede de olsa Amerika Birleşik Devletlerini günah keçisi ilân etmişlerdir (Padover 1943: 193 – 194). Almanya’nın Avrupa’da yaptığı gibi Asya’da da Japonya kendisinin en güçlü ülke olduğunu savunarak diğer Asyalı ulusların beyazlara karşı Japonya liderliğinde ayaklanmasını istemişlerdir (Padover 1943: 200). Japon liderler Japonların bu özelliklerini sürekli vurgulayarak diğer milletlerden üstün oldukları düşüncesini Japon halkına yaymaya çalmışlardır. Smythe, “Japonların övündükleri tüm bu özelliklerin çıkış noktasını kendilerine özgü inanış sistemi olan Şintoizm’den aldıkları”na vurgu yapar (1953: 259). Doak (1997: 283) ise Japonların kendilerine özgü benzer yapılarının oluşumunda, “Japonların tarihsel temelleri, milliyetçiliğe ilişkin genel teorileri ve ulusal mitolojilerinin etkili olduğunu” savunur. Japon siyasi söyleminde, Japonların yerel inanç biçimi ve milliyetçilik arasında ortak bir ilişki olduğu II. Dünya Savaşı öncesinde önemli bir bileşen oluşturduğu ifade edilebilir.

Japon ırkının üstünlüğüne ilişkin savlar, II. Dünya Savaşının ardından da devam etmiştir. 1970’lerde *Ninhonjin ron* (Japon halkı savı) gündeme gelir. Bu savlar içerisinde Yahudi ismi kullanan Yamamoto Hichihei’nin savları önemli bir yer tutar.

Yamamoto, bir Yahudi gibi görüntü vererek Bendasan ismini kullanırken, kitapların çevirmeni olarak ise kendi adını kullanmıştır (Nozaki 2008: 54). Bu durum, Japon aşırı milliyetçiliğinin tam olarak ortadan kalkmadığının ufak bir emsalidir.

Sonuç

Japonya Tokugawa dönemi ile ulusal birliği sağladığında, askerî yönetim siyasi gücüne tehlike oluşturabilecek yapıları – özellikle dini kurumlar – ortadan kaldırmış ya da kontrol altına almıştır. Bu süreçte tarih boyunca Çin ile yaşanan kültürel etkileşim içinde. Japonya’daki yerel değerler ve sistemi yüceltmeye yönelik girişimin Edo dönemindeki *kokugaku* ile başlaması, Çin medeniyeti karşısında Japon yerel değerlere verilen önemin göstergesi olmuştur. Bu duruma benzer biçimde, Japon ulusal bilincinin Meiji döneminde daha da yoğunlaştığı görülür. Bunun sebebi, ülkeye hızla nüfuz eden batı etkisi ile Hıristiyanlığın etkisini şintoizm ve imparatorun ilahi gücü ile kırma durumuna yönelme olmuştur. Japonya’nın batılı ülkeler karşısındaki zayıflığını ortadan kaldırmak için batılı ülkeler model alınmış, manevi, dini ve kültürel değerleri yüceltme girişimleri zamanla Japon imparatorunun gücü ile birleşen Japon halkının üstün olduğu düşüncelerine evrilerek ilerlemiştir. Özellikle Meiji döneminde şintoizm “vatanseverlik duygusunun ön plana çıkarılmasındaki temel güç” olarak kullanılmıştır.

Japonya’da milliyetçiliğin artması ve Asya’da Japon militarizmi ve emperyalizminin yoğunlaştığı 1930’lu yıllarla birlikte “ülke birliği” ve “ulus” (kokumin) kavramları yeniden önemslenmiştir. Dolayısıyla, Japonya’da yabancı etkisinin arttığının hissedildiği yıllarda *kokutai* kavramının Japonları birleştiren en önemli husus olduğu ifade edilebilir. Bu dönemlerdeki Japonya’nın bölgesel ve kültürel yapısına bakıldığında, her ne kadar Asya coğrafyası içinde bulunan ve Asyalı ülkelerden aldığı etki baskın konumda bir ülke olsa da Japonya’nın 19. yüzyılda askeri, teknolojik ve birçok alanda gerçekeştirdiği atılımların etkisi ile Asya’da modernleşen tek ülke olduğunu göstermiştir. Edo dönemindeki çalışmaların etkisinin sonraki dönemlere yansması ve Meiji Dönemi ile güçlenen Japonya, sonraki yıllarda Japonya’nın geleneksel özellikleri ve tarih boyunca askeri geleneklerinin de etkisi ile Shōwa döneminde imparatorun yüceliği ve Japon halkının Asya halkları içinde üstün olduğuna ilişkin teoriler militarist ve yayılcı siyasete etki etmiştir. Bu savların temelleri birçok unsura dayandığı gibi inanç sistemi tarafından yaratılan imparatorluk kavramı, coğrafi yapısı, tarihi kökenleri, sosyolojik yapısı gibi birçok

---

etmenin rol oynadığı ifade edilebilir. Bu özellikler temelinde makalede incelenen nokta, Japonya'nın II. Dünya Savaşı'na evrilen süreçte ortaya attığı Japon ulusunun üstünlüğünün ortaya çıkışının temelinde yatan unsurların Japon ulusu temelinde ortaya çıkan ideolojiler temelinde dayandığıdır. Bu durum savaş öncesi süreçte, halkın desteğini kazanmak ve askeriye'nin bu temellere bağlı olarak güçlenmesini teşvik etmek amacıyla daha baskın bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Anderson, Mark (2009), *Haga Yaichi's Institution of Classical Japanese Literature*, New York: Palgrave Macmillan.
- Aron, Raymond (2007), *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*. çev. Korkmaz Alemdar, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Bentley, John R. (2017), *An Anthology of Kokugaku Scholars (1690 - 1868)*, New York: Cornell University Press.
- Brownlee, John S. (1997), *Japanese Historians and the National Myths 1600 - 1945*. Vancouver: UBS Press.
- Cave, Peter (2016), "Story, Song, and Ceremony: Shaping Dispositions in Japanese Elementary Schools During Taisho and Early Showa", *Japan Forum*, C. 28 S. 1 s. 9-31, DOI10.1080/09555803.2015.1077875
- Colley, Linda (1996), *Britons, Forging the Nation 1707–1837*, London: Vintage.
- De Mente, Boya Lafayette (1990), *Japan Secret Weapon The Kata Factor: The Cultural Programming that Made the Japanese a Superior People*. Arizona: Phoenix Books.
- Doak, M. Kevin (2001), "Building National Identity through Ethnicity: Ethnology in Wartime Japan and After" *Journal of Japanese Studies*, C. 27, S. 1, s. 1 - 39.
- Doak, M. Kevin (2007). *A History of Nationalism in Modern Japan: Placing the People*, C. 13, Leiden & Boston: Brill.
- Earhart, Byron H. (1974), *Japanese Religion: Unity and Diversity*, California: Dickenson Publishing Company.
- Eizawa, Kōji (1995), *Dai Tōa Kyo-eiken no Shiso (大東亜共栄圏の思想)*. Tokyo: Kōdansha Gendai Shinsho.
- Fridell, W.M. (1983), "Modern Japanese Nationalism: State Shinto, the Religion that was 'Not a Religion'". Ed. P.H. Merkl, & N. Smart. *Religion and Politics in the Modern World*. New York: New York University Press.
- Fukase-Indergaard Fumiko and Michael Indergaard (2008), "Religious Nationalism and the Making of the Modern Japanese State", *Theory and Society*, C.37 , S. 4, s. 343-374.
- Gluck, Carol (1985), *Japan's Modern Myths: Ideology in the Late Meiji Period*, Princeton & New Jersey: Princeton University Press.
- Gordon, Andrew (2002), *A Modern History of Japan from Tokugawa Times to the Present*, UK: Oxford University Press.
- Greenfeld, L. (1992), *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Haga, Noboru (1963), *Bakumatsu kokugaku no tenkai (幕末の国学の展開)*, Tokyo: Hanawa

Shobō.

- Halpern, Ben (1961), “Myth and Ideology in Modern Usage”, *History and Theory*, C.1, S.2, s. 129-149.
- Hastings, Adrian (1997), *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hata, Ikuhiko (1983), *Kanryō no kenkyū* (官僚の研究), Tokyo: Kodansha.
- He, Jing (2011), “Okakura Tenshin and Pan – Asianism 1903 – 1906”. ed. Svan Saaler; Christopher W.A. Szpilman *Pan – Asianism: A Documentary History, Vol. 1: 1850 – 1920*, Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.
- Headrick, Daniel R. (1981), *The Tools of Empire: Technology and European Imperialism in the Nineteenth Century*. Oxford: Oxford University Press.
- Hobsbawn, E.J. (1995), *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik*, çev. Osman Akinhay, 2. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hotta, Eri (2007), *Pan – Asianism and Japan's War 1931 – 1945*, New York: Palgrave Macmillan Transnational History Series.
- Hunter, E. Janet (2002). *Modern Japonya'nın Doğuşu*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kalpaklı, Fatma (2016), *Amitav Ghosh ile Elif Şafak'ın Romanlarında Öteki/leştirme*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kamigaito, Ken'ichi (1994), *Sakoku no Hikaku Bunmei Ron* (鎖国の比較文明論), Tokyo: Kōdansha.
- Kingsley, Rebecca (1999), *Japanese Gods and Myths: Ancient Culture*, London: Quantum Books.
- Kitasawa, Shinjiro (1915), “Shintoism and the Japanese Nation”, *The Sewanee Review*, C. 23, S. 4, s. 479 - 483.
- Kosaku, Yoshino (1992), *Cultural Nationalism in Contemporary Japan: A Sociological Enquiry*, London & New York: Routledge.
- Kundakçı, Deniz (2015), *Max Weber*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kushner, Barak (2006), *The Thought War: Japanese Imperial Propaganda*, Honolulu: University of Hawaii Press,.
- Lincicome, Mark E., (1995), *Principle, Praxis, and The Politics of Educational Reform in Meiji Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Matsumoto, Sannosuke (1957), *Kokugaku Seiji shisō no Kenkyū* (国学政治思想の研究), Tokyo: Yūhikaku.
- Maxey, Trent, (2007), “The Crisis of Conversion and Search for National Doctrine in Early Meiji Japan” ed. Dennis Washburn; Kevin Reinhart, *Converting Cultures: Religion, Ideology and Transformations of Modernity*, Brill, Leiden & Boston. 3- 26.

- Mendl, Wolf (2005), *Japan's Asia Policy: Regional Security and Global Interest*. Londra: Routledge Publishers.
- Montesquieu (2014), *Kanunların Ruhü Üzerine*, çev. Fehmi Baldaş, Hiperlink: İstanbul.
- Moyser, G. (1991), *Politics and Religion in the Modern World*, Routledge: London.
- Naka, A., (1979). *Gakko no Rekishi: Dainikan, Shogakko no Rekishi* (学校の歴史第二巻小学校の歴史). Tokyo: Daiichi-hoki shuppan.
- Nishijima, H. (1995), Sozo no 'Nippon': shoka no tsukutta Genfukei. Ed. N. Morita vd., *Kyōikugaku nenpō 4: kōsei to iu genso* (教育学年報4 構成という幻想). Yokohama: Seori shobō, s. 433 - 466.
- Nishimura, S., & Norinaga, M. (1991). "The Way of the Gods. Motoori Noriaga's Naobi no Mitama". *Monumenta Nipponica*, C. 46, S. 1, s. 27 - 41.
- Nozaki, Yoshiko (2008), *War Memory, Nationalism and Education in Postwar Japan 1945 – 2007*, New York: Routledge Contemporary Japan Series.
- Ohnuki Tierney, Emiko (2002), *Kamikaze Cherry Blossoms and Nationalisms: The Militarization of Aesthetics in Japanese History*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Padover, Saul (1943), "Japanese Race Propaganda", *The Public Opinion Quarterly*, C. 7, S. 2, s.191 - 204.
- Saaler, Svan (2009), "Men in Metal: Representations of the Nation in Public Space in Meiji Japan, 1868-1912," *Comparativ* 19, s. 27-43.
- Saaler, Sven (2016) "Nationalism and History in Contemporary Japan", *The Asia Pacific Journal*, vol. 14, Issue 20, Number 7, 1 – 17.
- Strang David; Meyer John W. (1993), "Institutional Conditions for Diffusion", *Theory and Society* 22, s. 487 - 511.
- Smith, Anthony D. (1991), *National Identity*, Reno: University of Nevada Press.
- Smythe, H. H. (1953), "Note on Racial Ideas of the Japanese", *Social Forces*, C. 31, S. 3, s, 258 - 260.
- Tajiri, Yūichirō (2011), *Edo no Shisō shi* (江戸の思想史), Tokyo: Chuokoron Shinsha.
- Van der Veer, Peter; Lehmann, Hartmut (eds) (1999), *Nation and Religion, Perspectives on Europe and Asia*, Princeton: Princeton University Press.
- Wang, Tay Sheng (2000), *Legal Reform in Taiwan under Japanese Colonial Rule, 1895-1945: The Reception of Western Law*. Seattle & Londra: University of Washington Press.
- Washburn Dennis & Kevin Reinhart (Ed.) (2007), *Converting Cultures: Religion, Ideology and Transformations of Modernity*, Leiden & Boston: Brill,

-
- Weber, Max (2012a), *Ekonomi & Toplum, cilt 1.* çev. Latif Boyacı, İstanbul: Yarı Yayınları.
- Weber, Max (2012b), *Ekonomi & Toplum cilt 2.* çev. Latif Boyacı, İstanbul: Yarı Yayınları.
- Yamaguchi S. (2012), *English-Japanese Shinto from an International Perspective.* Tokyo: Ebisu Kōshō Publication Co.
- Yamazumi, M., (1994), *Kodomo no Uta wo Kataru: Shōka to Dōyō 子供の歌を語る唱歌と童謡,* Iwanami shinshō, Tokyo:Iwanami shoten.
- Yasumaru, Yoshio (2001), *Kindai tennōzō no keisei (近代天皇像の形成),* Tokyo: Iwanami shoten.
- Yazovskaya Olga (2018), “Concept of Kokutai As National Essence in the Foundation of Japan’s Imperial Subjectness in Late XIX First Half of XX. Century. <http://ijasos.ocerintjournals.org/tr/download/article-file/527761> (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2021).
- Yılmaz, Asaf Atalay (2009), *Dinler Tarihi,* Ankara: Alter Yayıncılık.